

TEDNIK PEN

TEDENSKO DOGODJE

14. maj 2024

št. 6/2024

UVODNIK

IZJAVA

MEDNARODNI PEN

BLED

PALESTINA

DOGODKI

POEZIJA

Ker mi nismo le številke ...

Kolikokrat sem kot deklica recitirala Kajuhove verze na šolskih proslavah! Kako vse drugače jih razumem danes. Kot ost me zbodejo poročila o številkah mrtvih, ranjenih in pogrešanih v Gazi in Ukrajini. S kakšno grozo spremljam vesti danes iz Črne gore, včeraj iz Makedonije, jutri morda iz Bosne o viharju, ki razganja sovražni govor in dikcijo, ki je pripeljala do jugoslovanskih vojn in nasilja, da se je po letih premirja z bojišč preselil v kuhinje in spalnice. Etnična čiščenja, posilstva, genocidi so se dogajali v nekdanji Jugoslaviji, v domovini, kjer smo ponavljali Kajuhove verze in verjeli v besedi bratstvo in edinstvo. Danes me lahko že ti dve besedi politično ožigosata za neko jugo-nostalgično čudakinjo, ki verjame pravljicam.

Verjamem jim, moram upati. Tako kot pesnik, ki je Ano Frank poslal v Gazo, kjer reši deklico Hannan. Hvala, Boris, poezija je upanje.

Četudi se ta hip zdi, da je Gaza daleč, je nasilje pobijanja civilistov in otrok bližje, kot se zdi. Samo film moramo zavrteti nazaj in deklici, ki je utekla ostromreli krogli v Sarajevu, bi bilo lahko ime Hana ali kar Ana. Tako v tej številki objavljamo [Poziv k miru na Balkanu](#), ki se je rodil med otvoritveno slovesnostjo v kotu Kavarne Park, kjer so glave staknili delegati iz Srbije, Bosne, Črne gore, Hrvaške, Kosova, Makedonije in Slovenije ter pripravili besedilo, ki ga je podpisalo sto pisateljev in pisateljic iz regije.

Nas je vseh sto jugo-nostalgičnih čudakov ali kovačev sožitja na tem delu sveta? Temeljito analizo položaja v regiji je napisal dr. Milan Jazbec, je pa položaj vsak dan slabši in s strahom čakamo odzive na glasovanje OZN glede spominskega dne na Srebrenico.

Zadnje mesece je najslabši položaj nedvomno v Črni gori, ki kljub dejstvu, da mora kot kandidatka za vstop v Evropsko unijo upoštevati demokratična načela, svobodo govora in vladavino prava, vlada politično obračunava in preganja pisatelje in pisateljice, jih obtožuje česarkoli, samo da so v nekem sodnem procesu in ustrahovani, jih nadleguje s troli sovražnega govora, najhuje pa te dni odmeva primer nekdanjega specialnega državnega tožilca Milivoja Katića, ki se je odločil, da se bo krivičnim postopkom uprl s svojim življenjem: od 14. aprila gladovno stavka, zadnji teden pa zavrača tudi pijačo, kar ga spravlja v smrtno nevarnost. Obrnili smo se na evropske inštitucije in Svet Evrope po pomoč, a vse gre prepočasi, medtem ko življenje usiha.

Kako obupan je lahko posameznik ali posameznica, da poseže po tako drastični obliki protesta?

Naša kolegica Draga Potočnjak bi znala odgovoriti na to vprašanje in upam, da bomo o tem kmalu brali v kakšni literarni umetnini. Gladovno je stavkala v času 56. Blejskega srečanja in delegati smo jo spontano in enoglasno podprli v njenih prizadevanjih, četudi mnogi z grenčino v grlu, da podpiramo škodovanju njenega zdravja. Naša osrednja gostja, pakistanska aktivistka Tahira Abdullah jo je omenila ob prav vsakem nastopu, ko je prevzela besedo ter si takoj zapomnila Dragino ime. Brezmejna solidarnost in poklon pogumni odločitvi posameznice v boju z mlino na veter.

Ko dnevno slišim ali berem v medijih številke o mrtvih, ranjenih in pogrešanih na številnih bojiščih sveta, mi odzvanjajo Kajuhovi verzi, za večno vtisnjeni v mojo zavest. Zato je tako pomembno zbiranje osebnih pričevanj, zato so izjemnega pomena zgodbe in pesmi. Ukrajinski PEN načrtno prireja dogodke v krajih ob frontni črti ter s književnostjo in dialogom daje upanje ljudem med donenjem krogel in topov. Leta 2014 je ameriška novinarka skupaj z dr. Ramy Abdujem v Gazi ustanovila neprofitno organizacijo WANN – We Are Not Numbers (Mi nismo le številke), ki načrtno zbira pričevanja ljudi na okupiranih palestinskih ozemljih. Uvod v zgodbo organizacije izraža citat Arundhati Roy, ene najslavnejših indijskih bork za človekove pravice in pisateljic: »Brezglasnost ne obstaja, samo stanje načrtnega utišanja ali udobnega preslišanja.« Spletna stran nam razlaga tisto, kar uradna poročila zamolčijo. Človeškost, nemoč, žalost, trpljenje, bolečino, gnusobo vojne. Zgodbe, ki bodo nekoč našle pot v pesmi in romane, tako kot je Ana Frank našla pot v Gazo.

Težko mi je te dni, ko tudi v naši organizaciji tli nestrpnost in neenotnost, kako se zoperstaviti moriji na obzorju in tisti, ki že danes požira življenja na frontah sveta. Morda moje stanje najbolje izraža Cankarjev stavek: »Nikoli nisem prav lahko pisal; v teh zadnjih časih pa mi je vsak stavek, ki ga napišem, skoraj telesna muka. Niso le neprijetne in žalostne zunanje stvari, ki mi vežejo trudno roko in tišče misel k tlom.« Vse skupaj je, ki tišči misel k tlom. Ker mi nismo le številke, smo ljudje.

Tanja Tuma, predsednica Slovenskega PEN-a
Sekretarka Mednarodnega PEN-a

IZJAVA ZA MIR NA ZAHODNEM BALKANU

Kot člani Mednarodnega PEN-a in pisatelji z območja nekdanje Jugoslavije opozarjamo svet na jasno in aktualno nevarnost oboroženih spopadov na Zahodnem Balkanu.

Že več let srbski nacionalisti, ki jim pomagata beograjski režim in del srbske pravoslavne cerkve, destabilizirajo regijo, predvsem Bosno in Hercegovino, Črno goro in Kosovo. Z rusko invazijo na Ukrajino se njihova agresivna retorika, ki zagovarja Veliko Srbijo, krepi po vsej nekdanji Jugoslaviji. Beograjski režim in režim v Banja Luki (entiteta Republika Srbska v Bosni in Hercegovini) ne skrivata svojih simpatij do ruskih imperialističnih apetitov, niti tega, da se spogledujeta s podporo, ki jo prejemata od kremeljskega režima.

Septembra 2023 se je oborožena eskalacija začela s terorističnim napadom v Banjski (Kosovo), s približevanjem glasovanja o resoluciji ZN o genocidu v Srebrenici pa se odcepitvene grožnje Milorada Dodika v Republiki Srbski krepijo in jih ne gre podcenjevati. Pričakovani sprejem Kosova v Svet Evrope je še ena kritična točka, saj režim Aleksandra Vučića ne kaže naklonjenosti sodelovanju, miru ali kompromisom. Nasprotno, z napovedjo shodov za Veliko Srbijo, ki jih organizirata srbska država in srbska pravoslavna cerkev, postaja vojni hujskaški odnos Beograda jasen in nevaren. Agresivni beograjski režim se odkrito oborožuje in postaja glavni deležnik nestabilnosti na Zahodnem Balkanu. V preteklosti nas je enaka zgodba iz istih krogov potisnila v krvavo desetletno vojno na območju nekdanje Jugoslavije. Ne smemo dovoliti, da bi se to ponovilo. Zavedati se moramo nevarnosti in jasno izraziti svoje stališče proti oboroženim spopadom na Zahodnem Balkanu.

S pričujočo izjavo pozivamo beograjsko vlado in predsednika, naj sprejmeta spravo kot edino možno rešitev.

Prav tako pozivamo mednarodno skupnost, naj se hitro odzove na navedene grožnje ter stori vse, kar je v njeni moči, da prepreči, da bi na Zahodnem Balkanu ponovno izbruhnil vojni ogenj.

Prav tako poudarjamo, da ta poziv ni uperjen proti srbskemu ljudstvu; nasprotno, njegov namen je zaščititi tudi to ljudstvo pred režimom, ki ga skuša vplesti v nove regionalne konflikte. Poleg tega je treba tiste, ki si drznejo kritizirati sedanji režim v Srbiji, zaščititi pred grožnjami in nasiljem.

Zaskrbljeni pozivamo k sodelovanju in miru.

Podpisniki:

Adil Olluri, Adnan Čirgić, Ag Apolloni, Agron Gashi, Ahmed Burić, Ajla Demiragić, Aleksandar Radoman, Alida Bremer, Almir Alić, Aljaž Koprivnikar, Amir Brka, Andrea Lešić, Andrej Nikolaidis, Anton Berishaj, Antonije Nino Žalica, Artan Krasniqi, Asmir Kujović, Avni Spahiu, Aziz Mustafa, Barbara Pogačnik, Binak Kelmendi, Boban Batrićević, Boris A. Novak, Branko Čegec, Diana Burazer, Dije Demiri Frangu, Dražen Katunarić, Dubravka Duba Sambolec, Dušan Gojkov, Đorđe Šćepović, Elvis Ljajić, Engjëll I. Berisha, Esad Duraković, Fahredin Shehu, Faiz Softić, Ferida Duraković, Flamur Maloku, Gëzim Aliu, Ibrahim Berisha, Ibrahim Kadriu, Iva Grgić Maroević, Ivan Herceg, Ivan Radeljković, Izet Perviz, Jasna Šamić, Jelena Luzina, Jelena Šušanj, Lana Derkač, Lidija Dimkowska, Lila Cona, Lindita Tahiri, Lulzim Tafa, Marijan Grakalić, Marko Vidojković, Milan Jazbec, Milazim Krasniqi, Milena Šmit, Milorad Popović, Monika Žagar, Nadežda Čaćinović, Naim Kryeziu, Naime Beqiraj, Nataša Konc Lorenzutti, Nenad Popović, Nerimane Kamberi, Nerzuk Ćurak, Nihad Hasanović, Osman Gashi, Safer Grbić, Said Khatibi, Sali Bashota, Sanja Orlandić, Sanja Roić, Sanja Šoštaric, Selma Raljević, Senada Kreso, Sibila Petlevski, Sonja Zubović, Šuhreta Dumanić, Tanja Miletić Oručević, Tanja Tuma, Tijana Rakočević, Tomica Bajsić, Vahid Duraković, Vahidin Preljević, Vanda Mikšić, Vesna Mikolič, Vladimir Martinovski, Xhevahire Izmaku, Zlatko Topčić, Zoran Anchevski in Zvonko Maković.

Image credit: Andrew Leyden (Shutterstock)

9. maj 2024: Mednarodni PEN odločno nasprotuje uporabi policijske sile proti študentom, akademikom in medijskim delavcem ter nenehnim aretacijam med mirnimi protesti za Palestino v študentskih kampusih.

»Univerzitetni organi in organi pregona po vsem svetu morajo spoštovati in zagotavljati pravico do svobode izražanja in mirnih protestov. Akademije morajo ostati prostor za odprto razpravo, kritiko in drugačno mišljenje, ne pa prizorišče policijskega nasilja ali sovražnega govora. Če naši študenti, bodoči pisatelji in novinarji ter njihovi prostori za kritiko zdaj ne bodo svobodni, bo govor v naših družbah temeljil na strahu.« Burhan Sönmez, predsednik Mednarodnega PEN-a.

Od sredine aprila 2024 je val protestov za Palestino zajel študentske kampuse po ZDA in po svetu. Študentski protesti, ki so se začeli na newyorški univerzi Columbia, so se zdaj razširili na najmanj 60 univerz po ZDA, med drugim na univerzah Yale, Harvard in Massachusetts Institute of Technology. Podobni protesti zdaj potekajo tudi na univerzah v drugih državah, med drugim v Avstraliji, Združenem kraljestvu, Švici, Španiji, Mehiki, Nemčiji, Kanadi, Franciji in Indiji.

Glavna zahteva protestnikov je, da se univerze odtujijo od podjetij, ki imajo dobiček od stalnega bombardiranja Gaze s strani Izraela, ob nenehnih pozivih k takojšnji in trajni prekinitvi ognja. Velika večina teh študentskih protestov je bila mirna.

V ZDA so poskusi zatiranja protestov privedli do izključitve študentov, aretacij protestnikov, prisilne izselitve protestnih taborov in groženj z negativnimi akademskimi posledicami na vsaj 34 univerzitetnih kampusih, kar je povzročilo vsaj 1600 aretacij (280 samo na univerzi Columbia). Vsaj šestkrat so policisti proti novinarjem, ki so poročali o demonstracijah, uporabili prekomerno silo, vključno z aretacijami in fizičnimi napadi.

Poročila o vse večji policijski premoči prihajajo tudi iz Evrope, med drugim s Svobodne univerze Berlin, Univerze v Amsterdamu (kjer je bila za odstranitev protestnikov vpoklicana policija, demonstranti pa so bili prisilno premeščeni) in francoske univerze Sciences Po.

Nekatere proteste so zaznamovala antisemitska dejanja, uperjena proti judovskim študentom, ki so solidarni s palestinskimi prizadevanji, in drugim protestnikom. Mednarodni PEN ugotavlja, da je od 7. oktobra 2023 v univerzitetnih kampusih vse več poročil o antisemitizmu in islamofobiji, v katerih so se študenti soočali z verbalnimi napadi, ustrahovanjem in različno obravnavo na podlagi njihove identitete ali pripadnosti. Mednarodni PEN trdno stoji za svojo listino in verjame, da je treba razbliniti vsa sovraštva ter se zavzemati za ideal enega človeštva, ki živi v miru in enakosti v enem svetu.

Mednarodni PEN nedvoumno obsoja vse oblike sovražnega govora, vključno z antisemitskimi, islamofobičnimi, protiarabskimi in protipalestinskimi dejanji in govorom. Ta dejanja je treba pošteno preiskati in individualno oceniti, da ne bi ogrozili polnega uveljavljanja pravice do protestov na univerzah in varnosti vseh ljudi.

Mednarodni PEN poudarja, da je pomembno spoštovati pravico do mirnega protestiranja brez kakršnekoli oblike diskriminacije, ki je potrebna za zaščito svobode izražanja in zbiranja, kot je zapisana v mednarodnem pravu in standardih človekovih pravic. Akademske ustanove in organi pregona morajo spoštovati načela človekovih pravic in zakonodajo, ki omogočajo svobodno izražanje ter varen in neomejen diskurz v vseh oblikah in na vseh platformah. To vključuje zagotavljanje, da prostori za razpravo, vključno z revijami, knjigami, literaturo, dogodki in vsemi oblikami umetnosti ter njihovimi platformami na univerzah, ostanejo brez cenzure ali vsiljevanja enotnih političnih stališč.

Vsakdo ima pravico do mirnega zbiranja in vsak ukrep za prepoved ali končanje takšnih zborovanj mora biti skrajni ukrep, sprejet ob skrbnem upoštevanju načel nujnosti in sorazmernosti ter le, če ni drugih metod za zaščito legitimnega cilja, ki bi prevladal nad pravico do zbiranja.

Bled 2024, Okrogla miza: Multikulturalnost in dialog v balkanski literaturi Prispevek za posebno številko Tednika o Balkanu (na osnovi uvodnega govora v omizju)

MILAN JAZBEC

Kontrapunkt moči literature in nemoči politike

Balkan je v zgodovini poznan kot prizorišče nenehnih konfliktov, vojn in spopadov. Vendar je ta oznaka preozka in nenatančna, v precejšnji meri določana z zunanjim pogledom in vplivi, pa tudi po malem krivična. Zaradi svoje bogate, raznolike in večkulture ter večjezikovne tako preteklosti kot tudi sedanjosti je Balkan predvsem območje velikih potencialov in možnosti, a je ravno zaradi njih tako silno ranljiv. V tem smislu so besede multikulturalnost, dialog in literatura gotovo tiste, ki zelo polnokrvno in žlahtno odražajo omenjene razsežnosti. Vsem nam so znani izstopajoči dosežki na področju glasbe (Bijelo dugme), filma (Kusturica), literature (Andrić), pa tudi neprekosljivih političnih šal.

A naj začnem s kratko osebno noto, z nekaj vtisi o mojem doživljanju in odnosu do Balkana, saj sem prvo polovico svojega življenja skozi bivšo skupno državo bil neposredni del balkanske skupnosti ter identitete.

Moj globoko vsebinski, celovit in vseobsegajoč stik z Balkanom se je zgodil na prehodu let 1981/1982, ko sem služil vojaški rok v vzhodnomakedonskem mestu Štip. Poveljnik divizije, ki je imela tam sedež in je gledala proti članici Varšavskega pakta Bolgariji in njenim ozemeljskim skominam, je bil polkovnik Blagoje Adžić, kateremu sem v imenu generacije predal raport in zaobljubo, kot se je to takrat delalo. Dotični je desetletje pozneje kot generalpolkovnik in načelnik generalštaba jugoslovanske vojske vodil napad na Slovenijo, jaz pa sem bil še desetletje pozneje državni sekretar na ministrstvu za obrambo, zadolžen med drugim za slovensko članstvo v zvezi Nato. In še dobro desetletje pozneje sem prispel v Makedonijo kot šesti slovenski veleposlanik. To vse je Balkan. A Balkan je tudi to, da je bil med nami, gimnazijci, ki smo v Brežicah po pouku igrali košarko, prijazen mladenič, ki je dosti pozneje v vojni za Bosno postal vodja najbolj okrutne tamkajšnje paravojaške enote. Njegov oče je bil polkovnik na letališču v Cerkljah in tudi vodilni v vojaški kontraobveščevalni službi.

Znani ameriški novinar Carl L. Sulzberger, njegov stric je bil ustanovitelj časopisa International Herald Tribune, je v začetku štiridesetih let prejšnjega zaključeval svoje dopisniško delo v Pragi. Na poslovnem pogovoru je vprašal predsednika Masaryka za nasvet, kam naj bi šel poročat, kje bo najbolj zanimivo. Na Balkan, je bil odgovor kot iz rokava, tam se bo veliko dogajalo. Sulzberger seveda nikoli ni obžaloval, da je poslušal nasvet, in v svojih spominih posveča velik del tistemu obdobju. In dodaja definicijo Balkana: Balkan, kar v turščini pomeni gore, je razgibano območje, kjer živijo prijazni ljudje, ki se radi ljubijo in imajo čudovit smisel za vnanje vojn.

Kako torej razumeti Balkan?

Po moje najbolje s pomočjo dejstva, da se je dvajseto stoletje pričelo z balkanskimi vojnami in tudi končalo tako. Vmes je obstajala država Jugoslavija, ki je lovila ravnotežje na vseh omenjenih in drugih značilnostih ter protislovjih, ki so jo naredile za državno tvorbo, in predstavljala osrčje tistega, pod čemer danes lahko oz. bi celo morali razumeti Balkan (oz. s politično floskulo, ki sicer ni neuporabna, Zahodni Balkan).

Najprej pogled na post-jugoslovansko dediščino, kot jo vidim v prostoru, ki je predmet naše razprave. Močni in vplivni mediji so gotovo na prvem mestu (npr. ljubljanska Delo in Mladina, zagrebška Vjesnik in Danas ter beograjska Politika in Nin). Zatem močna civilna družba, po eni strani izhajajoča iz študentskih potencialov (1968) in po drugi iz posameznikov – oporečnikov, oboje v pomembni navezi s posameznimi mediji, v isti krog sodijo tudi liberalna pomlad z začetka sedemdesetih let in npr. korčulanska šola filozofije. Emancipacija kot termin in družbeno dejstvo, npr. visoka stopnja zaposlenosti žensk (ne glede na dejstvo, da je režim to načrtno podpiral in prikazoval kot pomemben dosežek ter na pomembno materialno plat tega dejstva), in še močna izpovedna, reflektivna in kritična literatura (npr. Vitomil Zupan, Igor Torkar, Branko Hofman, Danilo Kiš, Momo Kapor, Desanka Maksimović). Vse navedeno je pripeljalo do močne sinergije v drugi polovici osemdesetih let in je osmišljalo sicer precej kakofoničen in naraščajoče kaotičen političen prostor.

Zatem pogled na post-jugoslovanska bremena, ki so bila del istega prostora in časa ter tokov in gibanj. Najprej in najbolj vzpon nacionalizma v vedno bolj agresivnem pomenu, in to v državi, ki je svoj nastanek med drugim utemeljevala z rešenim nacionalnim vprašanjem. Avtokracija kot ena temeljnih značilnosti celotnega obdobja, ki se je v osemdesetih iz naveze z ideologijo prestavila v navezo z nacionalizmom.

Hkrati, vzporedno s tem in kot sestavni del tega, so se sistemsko krepili politični pritiski na medije in civilno družbo, kar je v osemdesetih letih v naraščajoči meri dosegalo predvsem nasprotne učinke. To splošno sliko je mogoče dopolniti in zaokrožiti s pojavom in krepitvijo partitokracije, ki je hitro po razpadu Jugoslavije in vzpostavitvi novih držav na njenem ozemlju postala neločljiva spremljevalka demokratičnih procesov.

In z vidika naše današnje okrogle mize, kaj so aktualni rezultati teh protislovij? Naraščajoče omejevanje javnega prostora kot temelja modernih družb in zibelke emancipacijskih gibanj in procesov. Potem naraščanje števila in pojavnosti osebnih groženj tistim, ki so izstopajoči nosilci kritične javnosti in s tem opozarjajo na te pojave (te grožnje se gibljejo v razponu od anonimnih etiketiranj, danes predvsem preko socialnih omrežij, pa vse do direktnih groženj s smrtjo). In nenazadnje, vedno bolj državno (tj. politično) nadzorovani mediji, bodisi direktno preko ustanoviteljskega statusa (javne RTV hiše), bodisi indirektno preko lastniških odvodov, v veliki meri s strankarskim kapitalom v ozadju.

To je podoba časa in razmer, ki je po eni strani prevzeta (lahko tudi ne bi bila) dediščina nekdanjega državnega, političnega in ideološkega stanja na Balkanu in po drugi strani sodobne medijske tehnologije, ki vse to ob politični rabi spodbuja in ekstrapolira, brez kakršnihkoli pomislekov. To je tisto, kar naši časi dajejo v kritično refleksijo in civilnodružbeno akcijo. PEN se sooča z vsem tem na različne, znane načine. Vsekakor je med učinkovitimi debata, kot je naša današnja. In tema literatura kot izhodišče in pogled za kritično presojo družbene in politične stvarnosti je znak opomina.

Odgovor na vprašanje, kaj storiti, se (mi) kaže v treh pogledih.

Potrebno je izražati stalno in močno podporo civilnodružbenim dogodkom in procesom ter s tem opozarjati na poslabševanje stanja in njegovo nevzdržnost povsod tam, kjer se to dogaja. Treba je opozarjati na take pojave v mednarodnem okviru preko mednarodnih organizacij, ki se ukvarjajo s temi temami, to so predvsem Evropska unija, OVSE in Svet Evrope, pa tudi stanovske. In potrebna je močna podpora članstvu držav Zahodnega Balkana v EU in pritisk na njihove politične elite, da bodo temu resnično posvečene.

Članstvo v EU ni čarobna paličica, ki rešuje vse težave, na katere tu opozarjamo, a vsekakor s svojim delovanjem, sistemom vrednot in pravnih norm kratkoročno močno zožuje prostor za razbohotenje teh pojavov, na dolgi rok pa sistematično prispeva k njihovemu izkoreninjenju. Vlade držav, ki smo že članice EU, in naše civilne družbe so dolžne podpirati ambicije po članstvu in opozarjati na omenjene probleme. Pri tem je pomembno imeti pred očmi, da velik del vladajočih struktur v državah kandidatkah in tistih, ki se želijo včlaniti, nima interesa po dejanskem članstvu, ravno zaradi navedenih razlogov.

Pred zaključnim delom tega prispevka naj še poudarim, da sta politika in literatura zelo povezani in vplivata drug na drugega, čeprav ne direktno in še manj z dialogom, a vseeno. Ker so poti tega vplivanja zelo različne in precej manj vidne, kot so druge poti, obstaja sicer vtis, da literatura nima kakšnega posebnega vpliva na politiko. Seveda ga ima. Izpovednega, kritičnega in takšnega, ki s svojimi sporočili pravi, kaj je dejansko pomembno in kako naj bi bilo. Tudi balkanska nam to kaže in nas v tem podučuje.

Ponazoritev takšnega sporočila je roman *General in metulj*, avtor Luan Starova (1941-2022), pisatelj, profesor, diplomat in podpredsednik Makedonske akademije znanosti in umetnosti, ki je postavljen v resnično zgodovinsko ozadje prve svetovne vojne. Galičica, visokogorje med Ohridskim in Prespanskim jezerom, je domovina sinjega metulja, v tistem času pa je tam tekla frontna črta med obema vojskujočima se stranema.

Nemški general (rezervni) Fritz Dagmar (alias Franz Theodor Doflein), ki na fronti zdravi vojake za malarijo in ki je svetovna avtoriteta za sinjega metulja, se znajde, ko ulovi tak primerek, na francoski strani in pristane v ujetništvu. Francoski major Jean Buvar (alias Jacques Burkhardt) je prav tako avtoriteta za isto vrsto metulja in sovražnikovo ujetništvo se tako spremeni v sveto kapelo dialoga, iskanja smisla življenja in razglabljanja o univerzalnih vrednotah in človeški usodi. Presunljiv klic k miru v času vojnih strahot.

In naj še zaključim z osebno noto. V knjigi *Slovenec v Beogradu: 1987-1991* skozi petnajst esejskih memoarskih zapisov razmišljam in se odzivam na dogajanja v tistem prelomnem zgodovinskem času. Pokojni turški predsednik Süleyman Demirel je v svojem predgovoru k turški izdaji poudaril, da »Balkan potrebuje mir, prijateljstvo in bratsko sodelovanje«, avstrijski diplomat, Koroški Slovenec Wolfgang Petritsch pa v uvodu k nemški izdaji, »da se avtorjeve refleksije lahko berejo kot prispevek k sklenitvi evropskega mirovnega projekta«.

Pozivam vse, da prispevajo svoje, da se bo to tudi zgodilo.

POSNETEK POGOVORA S PESNICO KATERINO KALITKO

V četrtek, 18. aprila, je v Mežnariji pri kapelci nad Kropo v sklopu Blejskega srečanja pisateljev in pisateljic za mir 2024 in festivala Obrazi miru potekal pogovor s priznano ukrajinsko pesnico Katerino Kalitko. Pogovor je vodila Nataša Konc Lorenzutti.

Objavljene prevode Andreje Kalc in nove prevode poezije Katerine Kalitko sta brala Marko Marinčič in Nataša Konc Lorenzutti. Pogovor je segal od pretresljivih osebnih pričevanj o dogajanju v Ukrajini do širših razmišljanj o poeziji in umetnosti v času vojne. Vabljeni k poslušanju posnetka.

[POVEZAVA](#)

[KULTURA-NATURA](#)

KATERINO KALITKO

pesem je iz angleščine priložnostno prevedla Nataša Konc Lorenzutti

Tu je tvoja beseda, žena.
Streljaj z njo.

Brani se do zadnjega diha in nikoli
ne dovôli sovražniku blizu.
Uporabi radijski sprejemnik
in daljnogled za nočni vid.
Vse to imaš v sebi. Ne reci, da ne znaš.
Budno spremljaj
sovražnikov položaj in njegove najmanjše premike.
Ko pride na strelno razdaljo – ga vzemi na muho in
ne oklevaj.
Dovolj streliva imaš, ne skopari z njim;
če ti poide, ga izdelaj,
samo tanki ženski prsti so dovolj spretni za to.
In nikoli, nikoli ne pusti, da se približa
stari meji, na kateri uspeva
očetova sliva.
Če jo prestopi, opravi z rokami.
Od tu naprej z bajonetom, rez od ušesa do ušesa,
razparaj, zmelji, odrí,
dokler se ti ne stemni pred očmi.
Ko se oveš, pobožaj obrito glavo svojega pravkar vpoklicanega sina,
daj možu bergle,
in potem – od začetka.

Kdo pravi, da jih prepuščamo usodi?
Oborožujemo jih, kolikor je v naši môči.

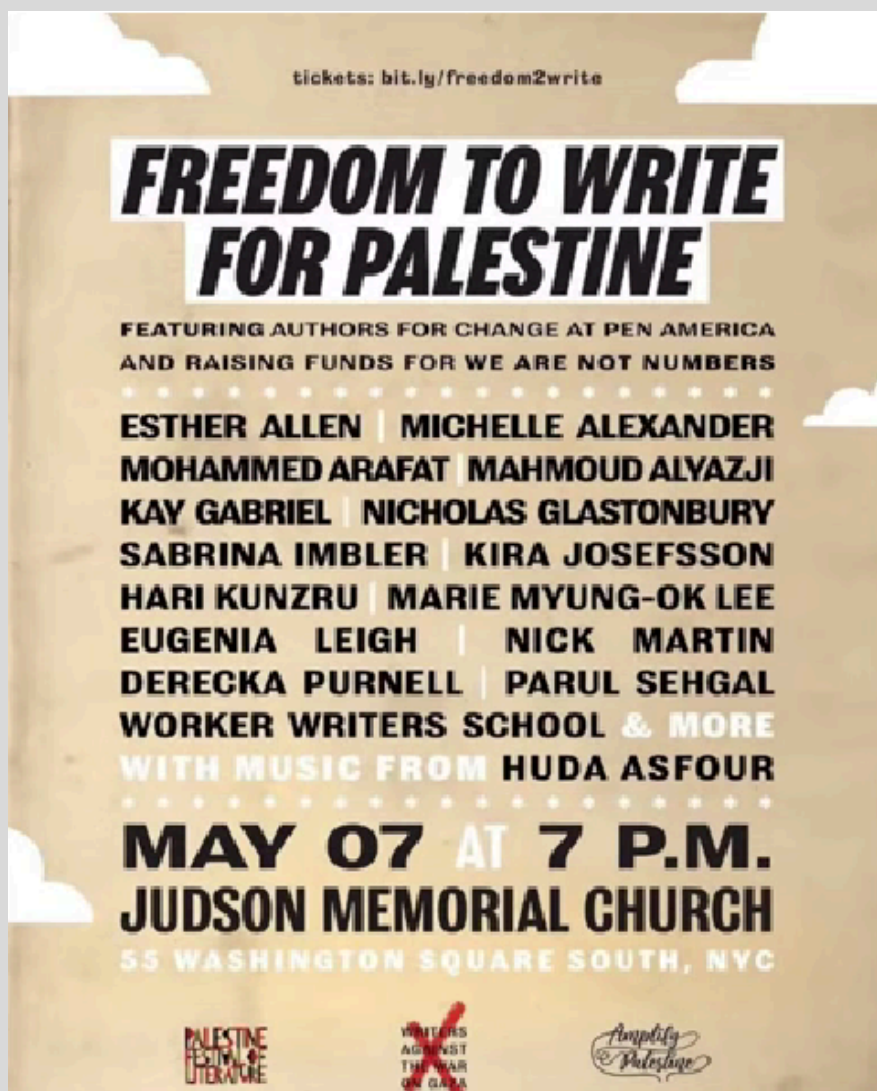
POSNETEK OKROGLIH MIZ - 56.
BLEJSKO SREČANJE

<https://www.youtube.com/watch?v=pRdMCibTVK4>

DIALOGI: Za mir v Palestini in Izraelu

V okviru Penovih »Dialogov za mir« se je v sodelovanju s Klubom nekdanjih slovenskih veleposlanikov 19. marca letos odvil pogovor na temo masakra v Gazi ter kolektivnega kaznovanja Palestincev za zločine, ki jih niso storili, kar je izrecno prepovedano po mednarodnem pravu, vsled česar je Mednarodno sodišče v Haagu ugotovilo, da obstaja nevarnost genocida, ki ga je treba preprečiti. Srečanje sta otvorila Tanja Tuma, predsednica slovenskega Centra PEN, ter Ivo Vajgl, predsednik Kluba nekdanjih veleposlanikov. Svoje misli sta nato v dialogu razgrnila mag. Widad Tamimi, pisateljica ter mednarodna pravnica, hči palestinskega očeta, čigar družina je leta 1948 morala zapustiti svoj dom, ter italijanske matere judovskega porekla, katere družina je tik pred drugo svetovno vojno zaradi fašističnega preganjanja morala zapustiti domači Trst, kar je avtorica subtilno opisala v knjigi »Vrtnice vetra« ter dr. Iztok Simoniti, diplomat in profesor mednarodnega prava, vehementni esejist in tehni pisatelj, čigar misel je povzeta v mnogih spisih in knjigah, posebej v zadnje izdani z naslovom »Vode svobode«. Dogodek je moderirala nekdanja veleposlanica Milena Šmit.

Palestinski literarni festival (PalFest) je kulturna pobuda, ki si prizadeva za ustvarjanje jezika in idej za boj proti kolonializmu v 21. stoletju.

Festival je kot dejanje kulturne solidarnosti s Palestino leta 2008 ustanovila skupina mednarodnih kulturnikov, ki jih je združila ustanovna predsednica Ahdaf Soueif. Od takrat PalFest vsako leto organizira festival, na katerem se mednarodni avtorji skupaj s palestinskimi kolegi udeležujejo brezplačnih javnih dogodkov. V dnevnem času gostujoči avtorji obiščejo zgodovinsko in politično pomembne kraje ter se srečajo z umetniki, avtorji in aktivisti.

[POVEZAVA](#)

Zaščita svobode tiska med izraelskim bombardiranjem Gaze: Svetovni dan svobode tiska 2024

“Novinarji v Gazi zaradi naraščajočega števila smrtnih žrtev, uničenja in poročil o grozljivih grozodejstvih tvegajo svoja življenja in zdravje, da bi lahko poročali o vojni. Namerni napadi na novinarje in vesplošni napadi, v katerih so novinarji ubiti ali ranjeni, pomenijo vojne zločine. Vsi odgovorni morajo odgovarjati. Varovanje svobode tiska in zagotavljanje varnosti novinarjev je v času vojne temeljnega in bistvenega pomena za zagotavljanje točnih in pravočasnih informacij javnosti.”
Burhan Sönmez, predsednik Mednarodnega PEN-a

3. maj 2024: Minilo je več kot šest mesecev, odkar je izraelska vojska začela neusmiljeno bombardirati Gazo kot odgovor na napad na Izrael, ki ga je 7. oktobra 2023 izvedlo gibanje Hamas. Z obremenjujočimi dokazi o kršitvah mednarodnega prava človekovih pravic in vojnih zločinih sta davek na življenja novinarjev in krčenje svobode tiska v Gazi in po vsej regiji dosegla raven brez primere.

Boste ukrepali?

[POVEZAVA](#)

Hanan Awwad

SLOVO IZGINULEMU OBDOBJU

Slovo izginulemu obdobju.
Pesnica v bojnem spevu.

Vgravirajte besedilo pesmi in pretopite
Oblak ki visi na robovih neba
V potovalno štafeto
In zapišite zgodbo o izgubi
V prostoru napolnjenem z dimom
In orošanem barv.

Božam svoj srčni utrip
In odhajam
Niti ena sama duša ne ostaja tukaj
Niti ena sama cvetlica tu več ne poganja korenin
Nobena oljka se tu več ne šopiri s svojimi vejami
Ni več jezika da bi žalost pognal v vseмирje
Ko vseмирja izginjajo v nemir.

Noben kapitan ne vozi mojega čolna
Nobeno človeško bitje.

Čečkam v zvezek
Črke pa zagorijo v plamene.

Koga kličem?
Vrata so zaprta
Okna razbita
Pa pristanišča
Pa dve obali?!

Skrivam se v očeh noči
Sončni zahod
Izmučen
Zaskrbljen.
Ogenj me lovi
Kriki so hitrejši od mene
In moja rana boli
Gola.

Ni doma da bi me zaščitil
Ni mošeje
Ni molitve.

Poskušam kupiti čas
In vedrino.
Poskušam utišati čas
S spevi o zvestobi.
Vsemirje se je sprevglo v puščavo.

Domovina je ukradena
In izropana
Obale so zadušili tujci.

Želim si jezika ki bi me popeljal v sanje
Na jadranje.
S kakšno hitrostjo se naše ladje premikajo
Tik nad uničenjem?!
Čas ki ga je okupator zanetil v požar
Pozna samo jezik sramu.

Čas zaznamovan z žalostjo.

Otrok ki išče grižljaj kasre
Ničesar ne vidi
Razen mrtvaških prtov.

Ženska objame svoj oropani
Krik
In se poslovijo od doma.

Zmanjkuje mi časa
A sem potrpežljiva, glodam skale
In hodim po kamenju
In trupla stokajo
In zdravnik je zadržan in zamuja
V prenatrpane kotičke.

To je naša zgodba!
Junaki so bili črni
In so stavili na vse ali nič

Stave niso izgubili.
In zdaj ... zdaj
Je tu Smrt navzoča med nami
Nikjer ni okna
Ni odprtih vrat
In razen pri ranah
Ni vulkana.

Jaz sem sama
In Gaza me nosi
Novorojenka
Mučenica
Sokolica
Mučenica se glasi naslov

Allah je največji.
Allah je največji
Ali se sploh dogajajo čudeži?
Eksplozija vsemirja in tiranija.
Oh, sami smo ko sonce zaide
Požar se razširja.

Oh, sami smo
Oh, sami smo.
V poplavi

iz angleščine prevedel Boris A. Novak

Tednik PEN, glasilo Slovenskega centra PEN, št. 6/2024

Izdal: Slovenski center PEN, Tomšičeva 12, 1000 Ljubljana
Zanj: Predsednica Tanja Tuma

Uredništvo

Odgovorna urednica: Tanja Tuma

Glavna urednica: Maja Ferjančič

Oblikovanje: Maja Ferjančič

Lektura: Maja Blažič

Leto izdaje: maj 2024

Kraj: Ljubljana

ISSN 2784-7586

Tednik je vpisan v razvid medijev
pod zaporedno številko 2525.

Publikacija Tednik PEN je brezplačna.

POVEZAVA

<https://www.penslovenia-zdruzenje.si/tednik>

Naslovna fotografija: Filip Baotic

Mnenja in stališča avtorjev ne odražajo mnenj in stališč uredništva ter za njih ne odgovarjamo.